

Manfred Laduš: Domowina sto lět. Ludowe nakładnistwo Domowina: Budyšin 2012 (= Wobrazki ze Serbow), 124 s.

Wážny podawk zašeho lěta běše w Serbach 100-lětny jubilej Domowiny, třěšneho zwjazka serbskich towarstwow. Mnohe kulturne zarjadowanja wěnowachu so tutej rěčnicy. Ludowe nakładnistwo Domowina wuda historisku retrospektiwu z pjera Manfreda Laduša k jubilej. Ladušowa publikacija je bjezdweła na šěrše čitarstwo wusměrjena a ma tuž popularnowědomostny raz. Rysuje w 23 hornjoserbskich a džewjeć delnjoserbskich kapitlach podawki ze stawiznow zwjazka Łužiskich Serbow. Na kóncu poda so chronologiska časowa tafla w němskej rěči. Wuběr epizodow je we woběmaj džělomaj hłownje chronologisce zapoloženy, tak zo móže čitar stawizny organizacije eksemplarišce slědować. Tekst je bohaće z fotami ilustrowany, kotrež posrědkuja zajimawe začišće wo wopisanych podawkach a wosobach. Zdžěla pak njemjenuja so k wobrazam daty nastaća, tak zo njemóže so časowy zwisk k tekstej přeco jasnje zwěsćić (na př. s. 43, s. 45, s. 51, s. 55, s. 63, s. 77, s. 82). Tež falowace pokazki na žórla a dalšu literaturu wobćežuja čitarjej recepciju teksta.

Prašomne je, hač je džělenje na wobšěrny hornjoserbski a mjeńši, na druhim městnje publikowany a kaž dodawk skutkowacy delnjoserbski džěl poradžene rozrisanje. Wězo rozeznawaše so wuwice Domowiny w Delnjeje a Hornjeje Łužicy dla rozdžělnych wuměnjow. Njehladajo na to pak jedna so tu wo stawizny jedneje organizacije, nic dweju. Nimo toho špihelujetej džělenje a rozdžělny wobjim tež wěste hódnoćenje. Cementěrujetej nahlad wo slabosci Domowiny w sewjernym džělu Łužicy a jeje róli jako přiwěšk hornjoserbskeje wotnožki. Zwjazanje delnjo- a hornjoserbskich kapitlow by tu snano lěpša warianta była. Tak by so na př. dwojenje wobjednanja založenja Domowiny (hl. s. 9 sl., s. 77 sl.) a rozrjadowanje wšozwjazkowych kongresow na hornjo- abo delnjo-serbski džěl wobeńć dało (s. 42 sl., s. 101 sl.).

Čehodla so časowa tafla němsce wozjewi, njeje cyle jasne. Najskeje chychu awtor abo wudawačeljo wěstu runowahu mjez třomi rěčemi docpěć. Hač pak sebi němski čitar knihu jenož časoweje tafle dla kupi, na tym móže so dwělować.

Wuběr předstajeneje maćizny orientuje so na hłownych faktach w stawiznach narodneje organizacije. Wobjednaja so založenje, praktiski zakaz w nacionalsocialistiskim času, wozrodženje po wójnje a přewrótowy čas. Nimo toho jewja so wšelake wjerški, kaž předstajenje dźiwadloweje hry „Wotprošenje“ Pětra Malinka w 60tych lětach a protesty přećiwo skrótšenjam podpěry, přećiwo zawrjenju Chróšćanskeje srjedźneje šule a wotbagrowanju Rogowa. Wobšěrny džěl wěnuje so wšelakim zjězdam a kongresam Domowiny abo jej přirjadowanych towarstwow a organizacijow. Tež nakromne fenomeny kaž Blunjanske towarstwo Domowina so z městnami wopisuja. Awtor zložuje so w swojim předstajenju na wobšěrne citaty swědkow, rowjenkow a wobdžělnikow. Na tute wašnje so zdžěla poradzi, atmosferu tehdomnišeho časa zapopadnyć a bliski a žiwy začišć wo historiskich podawkach stworić. Tak wotblyšćuje wotrězk wo zjězdze džělowych brigadow serbskeje młodžiny w Delnim Wujězdze w awgusće 1948 optimizm powójskeho časa (s. 34 sl.). Tež mnohostronkosć temow dyrbi so pozitiwnje hódnoćić. Perspektiwa wopisowanja je šěroka a njekoncentruje so jeniče na samu instituciju, ale zapřijimuje zdobom nahlady jednotliwych člonow a aktiwity Domowinskih skupin.

Na druhim boku ma tuta metoda a jeje realizacija přez awtora wšelake slabe stronki. Historiski zwisk mjez podawkami, jich přičiny a ramikowe konstelacije so lědma analyzuja. Tekst je wuraznje deskriptiwny. Eksemplariski charakter rysowanych epizodow a jich woznam husto nejstjej spóznać. Na př. slěduje bjezposrědnje na pře wšu měru

pozitiwne wopisanje wšelakich NDRskich serbskich festiwalow a zjězdow wopisanje přewrótowych wuwicow lětow 1989/90, kotrež pak po zdaću na žane wašnje z předchadźacyimi faktami njezwisuja. Njeje tež jasne, čehodla „pobrachowaše“ w nalěću 2000 na 7. hłownej zhromadźiznje předsyda Domowiny (s. 63), wšako zaběra so předchadźacy kapitl runje z wólbami předsydy w lěće 1990. Tež přechod Bjarnata Cyža z funkcije předsydy k jednaćelej Domowiny so nje komentuje. Scyła bychu personelne kontinuity w přewrótowym času a po tym hódna tema za tajku publikaciju byli.

Nimo falowaceje historiskeje analyzy njeje tež zwisk někotrych rysowanych čezišćow z Domowinu jasnje spóznać. Tak mjenowany „Chrósćanski zběžk“ (s. 67 sl.) běše we hłownym iniciatiwa staršich potrjechenych šulerjow. Wězo so tež čłonojo Domowiny na protestnych akcijach wobdźělchu – kotru rólu pak tu třěšny zwjazk konkretnje hraješe, njeje we wopisowanju awtora spóznać. Podobne prašenje jewi so pola sledowaceho kapitla wo protestach k skrótsenju financielných srědkow za Załožbu za serbski lud w lěće 2008 (s. 70 sl.).

Wěsta njeobjektiwnošć napadnje w kapitlach, kotrež zaběraja so z NDRskim časom. Husto podawaja so tule bjez kritiskeje distancy awtora parole, džěle narěčow abo dopomnjenki na „wulkotne swjedenje“ (hl. na př. s. 37, s. 53 sl., s. 89 sl.). Njepokazuje so na propagandistiske a politiske zaměry, kotrež tworjachu stajnje přítomnu dimensiju Domowinskeho džěla woneho časa. Na př. so přizamknjenje Serbskeje młodžiny k Swobodnej němskej młodžiny w lěće 1948 scyła nje komentuje (s. 36). Přičiny a scěwki tuteho rozsuda so njerysuja. Tež wužiwana terminologija zda so z městnami być zakótwjena w NDRskim času, na př. hdyž rěči so wo „solidariće“ Rogowčanow za šulerjow w Chrósćicach abo wo nadpadže „fašistiskeje“ Němskeje na Pólsku w lěće 1939 (s. 26, s. 69).

Začišć wěsteje njekritiskosće a njeobjektiwity nastanje tež hladajo na wobchad z citatami, na kotrež so tekst we wulkej měrje zložuje. Husto je čezko spóznać, wot koho citaty su, w kotrym historiskim konteksće a w kotrym časowym wotstawku k wopisanemu podawkej su nastali. Grafiske wotzběhnjenje citatow a znajmjeńša krótki komentar byštej čitarjej historiske zarjadowanje wuprajenjow wolóžiloj. Selektiwne a emcionalnje předstajene podawki njemóža so jako objektiwny přeběh stawiznow wobhladować. Distanca a kritiske rozestajenje ze stron historikarja stej tu čím wažnišej.

Přez tute w dalokej měrje njekritiske předstajenje wšelakich epizodow je awtor zapasł, čerwjenu nitku w stawiznach Domowiny namakać. Změna wodźacych idejow, woznama a funkcije institucije w rozdźělných towaršnostnych systemach z tekstow lědma wuchadžeja. Runje tajka historiska analyza pak je wažna za postajenje identity džensnišeje Domowiny, za zrozumenje jeje aktualneho stawa. Wšako služi historiske džělo we wulkej měrje postajenju pozicijow, identitow, móžnosćow jednanja a z tym tež perspektiwow do přichoda. Tutón šěrši wid předležacej publikaciji faluje. Njehladajo na to budže čitar w njej wjele zajimawych detailow a žiwych wopisanjow namakać. Móhlo so přec, zo pohnuwa publikacija k dalšemu a hlubšemu zaběranju z tematiku.

Madlena Malinkec

Trudla Malinkowa: Der alte Friedhof in Rohne / Stare pohrjebnišćo w Rownom. Eine Dokumentation. Lusatia Verlag: Bautzen / Budyšin 2011, 239 S.

Miejsca, w kotrych grzebane są ciała zmarłych to stworzone przez człowieka przestrzenie pełne symboli. Na ten swoisty pejzaż pamięci składa się szereg znaczących elemen-